

Néhány gondolat fegyveres erőink hadtápjáról, szervezetéről és funkciójáról

*Dr. Deák Péter alezredes
a hadtudományok kandidátusa*

Bármekkora területű, bármilyen fejlettségű fegyveres erővel rendelkező országról, nagy-, vagy kishatalomról is legyen szó, a hadászati célkitűzés, a legfelső hadvezetés jellemző jegyei (bár más-más arányokban) mindenütt jelen vannak. A politikával összefüggő, mondhatni azáltal irányított hadászat egyik legfontosabb feladata az adott ország egészének, de ezen belül főleg fegyveres erejének felkészítése egy esetleges háborúra. Jelen rövid cikkben a hadászatnak abból a meghatározásából indulunk ki, melyről Szokolovszkij szerkesztette „Hadászat” c. könyvben a következőket olvashatjuk: „A hadászat egyszersmind az ország és a fegyveres erők háborúra való felkészítésével, hadművészetével és a konkrét történelmi körülmények közötti hadviseléssel kapcsolatban a katonapolitikai vezetésre, a főparancsnokságra és a magasabb törzsekre háruló *gyakorlati tevékenység területe is*”. (1) (Kiemelés tőlem – szerző.)

Az önálló nemzeti hadászati koncepció, a felső hadvezetés és hadászati rendeltetésű, a hadászati célok közvetlen érdekeit szolgáló erők, szervezetek, vezetőszervek létét, szükségességét egyáltalán nem fogadja egy szoros, részben integrált katonai szövetségi rendszer sem, azonban feltételezi bizonyos koncepciók összehangolását és a hadászati elmélet kategóriáinak, fogalmainak egységes értelmezését.

A hadviselés szerves, szoros, dialektikus (tehát minden oldalú) összefüggése a gazdasággal világos és egyértelmű. A hadászati célkitűzések perspektív megvalósítását szolgáló háborús gazdaság általában azonban nem egyenlő a hadvezetés, a fegyveres küzdelem, az azt vívó erők közvetlen céljait szolgáló, a fegyveres erők tevékenységét biztosító anyagi-technikai eszközökkel.

A háborús gazdaság a háborút megvívó, terheit viselő nép életéhez, általános és rendkívüli tevékenységéhez szükséges összes javak tervszerű biztosítását szolgálja, és egyenlő a háborús (nem csupán hadi) termelésre állított népgazdasággal.

A háborúra való felkészítés (az anyagi-technikai potenciál területén) anyag- és kapacitás tartalékok felhalmozásában rejlik. Bátyemjev könyvében a háborús tartalék képzés *első lépcsőjét* két szférára osztja: (2)

a) A háború előtt és a háború folyamán egyaránt aktivizálható nyersanyag-készletek és haditermelési kapacitás.

b) Kész, vagy félkész termék formájában tartalékolat készletek, melyek a népgazdaságban vannak tárolva, és nem csupán a fegyveres erők, hanem az egész ország tartalékai (a hadigazdálkodásra való áttérésig).

A háborús tartalékképzés *második lépcsője* a fegyveres erők hadtápjában van tárolva, mely többek szerint (és az általános elveknek megfelelően) hadászati, hadműveleti és csapatszintre oszlik fel. A fegyveres erők hadtápjában felhalmozott tartalékok a közvetlen fegyveres küzdelmet szolgálják és általában a közelebbi, vagy az első hadászati feladat szükségletének mérvében vannak meghatározva. Szuharjev szovjet szerző információja szerint NATO vonatkozásában ezek az úgynevezett hadszíntér készletek, pl. Európában az első 30 napos időszakot szolgálják. (3)

E lépcsőzésben tehát vannak olyan anyagi-technikai eszközök, melyek közvetlenül a fegyveres küzdelem előkészítését, megvívását biztosítják és nézetem szerint ebben a szférában kell keresni a hadászati hadtáp körét.

Az adott ország gazdasága – „szélesebb értelemben vett hadtáp”-ja – semmiképp sem biztosíthatja közvetlenül akár az elvonuló, akár az ország területén tevékenykedő seregtesteket, mégkevésbé azok csapatait. Ezt a tényt a Nagy Honvédő Háború többszörösen bebizonyította és azóta számos szovjet szerző ki is fejtette. Szükség van egy transzmisszióra, amely a fegyveres küzdelmet vívó csapatokat összeköti – területileg, időbelileg és absztrakt értelemben – az erőforrásait a háború szolgálatába állító népgazdasággal. Ez a teljes átvitel a hadtáp biztosítás rendszere, mechanizmusa.

A fegyveres erők hadtápbiztosítási rendje hadtörténeti kategória. A létrehozó tényezőket és a funkcióit tekintve, mint rendszer, lényegében a háború gépi korszakában, először az első világháborúban jelenik meg. Eddig az időpontig a csapatok hadtápbiztosítása lényegében egyszakaszos úton oldódott meg. A hadjárat idejére szükséges készleteket a csapatok magukkal vitték és azokat a helyszínen időszakosan kiegészítették. Az utánszállítás tehát a haditevékenységgel megegyező térben folyt és nem a biztosítási rendszer tagozatai közt, nem a készletek láncszerű utánpótlásáról, hanem a felhasználók mögötti előrevonásról beszélünk.

Az első világháborúban, a tömeghadseregek által vívott hadviselés időszakában ez az egyszakaszosság (4) véget ért, aminek oka:

- a felhasználás sokszorosra nőtt volumene;
- a felhasznált anyagok nomenklatúrájának kiterjedése;
- a haditevékenység méreteinek megnövekedése.

Az egyszakaszosság megszűnésével a fegyveres erők ellátásába bekapcsolásra kerültek a hadsereg állandó, saját rendelkezésű:

- stacionáris raktárai;
- a csapatoknál tartalékolat készletek;
- az utánszállítást szolgáló apparátusok, szervezetek.

Ez már tagozatokból álló, alrendszereket tartalmazó hadtáp, tehát hadtápbiztosítási rendszer.

A fegyveres erők hadtápbiztosítási rendszere nem egyszer, s mindenkorra adott, hanem azt az adott társadalmi rendszer, az általános gazdasági feltéte-

lek, az állam (koalíció) politikája és elsősorban a várható háború, a hadviselés jellege, a hadsereg sajátos felépítése határozza meg.

A hadtápbiztosítási rendszer konkrét felépítését jelentősen befolyásolják olyan tényezők mint:

- az adott ország jellemző méretei, területe, lakossága, fegyveres erői létszáma és haderőnevei;

- az adott ország földrajzi fekvése, szerepe a koalíción belül, a határos államok politikai berendezése (a hadtápbiztosítási rendszer szempontjából igen jelentős, hogy a várható hadszíntér, működési terület milyen távolságra van a gazdaság központi körzeteitől);

- a haditechnikai színvonal - visszavezetve az ország ipari - gazdasági lehetőségeire.

E rendszer hordozója, megvalósítója a *fegyveres erők hadtápjá*, mely (szovjet irodalom szerint) a fegyveres erők állományába tartozó speciális hadtápmagasabbegységek, -egységek, -alegységek és intézetek összessége, a meghatározott anyagi készletekkel együtt. (5)

Ennek a rendszernek a „bemenete”, kapuja, egyszersmind csúcsa, legfelsőbb szerve nyilván a hadászati hadtáp. Hangsúlyozzuk - nem a hadászati hadtáp vezetéséről, mint a katonai vezetés szerves részéről, hanem az erőforrások egy csoportjáról, a népgazdasághoz legközelebb álló csoportjáról van szó.

Mi az elvi választóvonal a hadigazdaság és a hadtáp között?

A hadigazdaság a termelés, a fegyveres erők hadtáp rendszere pedig a szervezett fogyasztás fő szférájában működik. Ilyen értelemben a hadászati hadtáp a fegyveres erők szervezett fogyasztásának első fázisa, az elosztás kezdete. Ezért erre az elosztási tevékenységre nem a gazdaságra, hanem a fegyveres küzdelemre jellemző törvényszerűségek hatnak, a fegyveres küzdelem körülményei determinálják. Ezért a hadászati hadtáp nem gazdasági, hanem hadművészeti kategória, így vezetésére nem a gazdasági, hanem a katonai vezetés elvei hatnak. Az adott gazdaság - hadigazdaság - és a fegyveres erők hadtápbiztosítási rendszere között ugyanakkor szerves összefüggés és kapcsolat van:

- a hadtáprendszer részére a népgazdaság biztosítja, állítja elő a szükséges készleteket, igény szerint - a lehetőségekkel összehangolt minőségben, mennyiségben és helyen;

- a népgazdaság egyes szervei, üzemei, intézményei - például vasúti szervei, postaszolgálat, egészségügyi hálózata - közvetlen értelemben részt vesznek a haderő egyes elemeinek biztosításában;

- a hadsereg egyes csapatai és szervei - nem csupán békeidőben - kapott feladatoknak megfelelően részt vesznek a népgazdaság, a lakosság, a közigazgatás érdekeit szolgáló különböző, főleg helyreállítási munkákban;

- a fegyveres küzdelemre való felkészüléskor, de a háború során is a népgazdaság szervezete közvetlen honvédelmi célú tartalékok készletét hajtja végre, a készleteket közvetlenül a felhasználó szférába adja ki.

Ezek után kíséreljük meghatározni - a Magyar Néphadseregre adaptálható módon - a hadászati hadtáp fogalmát, tartalmát. Nehéz vállalkozás - ezért valóban csak a kísérlet színvonalán fogalmazhatunk:

„A felső hadvezetés közvetlen rendelkezése alatt álló, a fegyveres erők állományába tartozó, a stratégiai célok megvalósítását szolgáló, a haderőnemek, seregtestek biztosítására hivatott hadtáp-magasabbegységek, -egységek, intézetek az általuk tárolt operatív és tartalék jellegű anyagi készletekkel, technikai, egészségügyi, út-, vasútbiztosító és egyéb kiszolgáló kapacitással,„

Ilyen értelemben – és ezt történelmi tapasztalatok is bizonyítják – a hadászati hadtáp és az elvonuló hadtáp különbsége jól érzékelhető.

A hadászati hadtáp tagozat magába foglalja (foglalhatja):

- a *központ hadtápot*, beleértve annak stacionáris és viszonylag mozgékony részeit, (6),

- a *hadszintér készleteket* esetenként a *hadszinterek* önálló *hadtápjait*. (Erre legjellemzőbb példa az amerikai, angol, kanadai csapatok európai kommunikációs zónája a franciaországi hadászati művelet idején),

- a *baderőnemek speciális hadtáp csapatait* és intézeteit (szakraktárak, szakkórházak, bázisok, üzemek),

- a *népgazdaságtól* tartósan vagy ideiglenesen *alárendelt*, illetve vegyes irányítás alatt álló, de kifejezetten katonai célt szolgáló üzemeket, kórházakat stb.

A hadászati hadtáp legfontosabb, alapvető, gyakorta – a mai vonatkozásban egyértelműen – *egyetlen* eleme a *központ*. Hazánk fegyveres ereje – sok más államéhoz hasonlóan – haderőnemek tekintetében nem teljes, a haderő elé állított célok – a koalíciós feladatokkal összhangoltan – sajátosak és korlátozottak. Ebből eredően a *központ hadtápunk* a Magyar Néphadsereg hadászati hadtápjának egyetlen szervezett eleme – a Varsói Szerződés szempontjából, szövetségi kötelezettségeinek megfelelően, több nemzetiségű seregtestek biztosítása esetén az Egysített Fegyveres Erők hadszintér hadtápjának szerepét is betölti (betöltheti).

Ebben az értelemben, a „*központ hadtáp*” nézetem szerint *szervezeti fogalom!* – a hadászati hadtáp tagozat része és szervezeti kifejeződése, hadtápbiztosításra hivatott *köteték*. Ebből az alapállásból kiindulva a „*központ hadtáp*” az ország (hátsószág) területén települő, a fegyveres erők legfelsőbb vezető szerve (HM) irányítás alatt álló, az elvonuló, visszamaradó saját seregtestek, illetve a biztosítás körzetében tevékenykedő szövetséges csapatok, fegyveres szervek biztosítási bázisául hivatott szervezetszerű ellátó, javító, szolgáltató, egészségügyi, technikai intézetek, magasabbegységek, egységek (alegységek) tárolt készleteikkel, technikai eszközeikkel, valamint működésük biztosításához szükséges erőkkkel.

Ebből látjuk, hogy ez a szervezet – természetesen az adottságoktól függően – szerteágazó, heterogén, nagy területen, szétszórtan helyezkedik el, és relatíve nagytömegű. Természetes, hogy a felkészítéshez és vezetéshez belső tagolás szükséges. Valamennyi szervezethez hasonlóan a *központ hadtáp* alapvetően:

- *vezetőszervből* (tehát önálló, csupán a szervezet irányítását, igazgatását ellátó parancsnokságból és törzsből);

- *funkcionális alrendszerekből*;

- a szervezet önfenntartását, biztosítását szolgáló perifériális szervezetekből (komandáns, híradó, vegyvédelmi, hadtáp stb. csapatokból, szervekből) kell álljon.

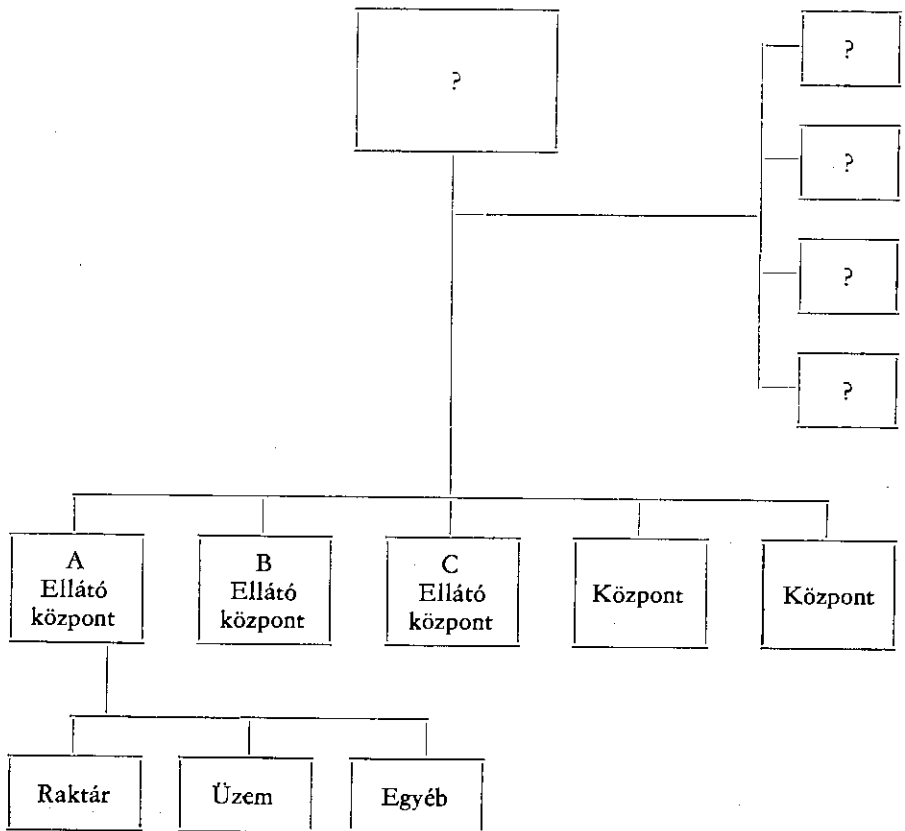
A funkcionális alrendszerek strukturájának alapvető rendező elve előzetes vizsgálat és megítélés szerint kétféle lehet. E két változat:

- „A” – ágazati felosztási elv;
- „B” – integrált, területi felosztási elv.

Az „A” elv a gyakorlati megvalósulás vonatkozásában azt jelenti, hogy a központ hadtáp funkcionális elemei, csapatai, intézetei a klasszikusan kialakult szolgálati ágak közvetlen irányítása alatt működnek. Ebben az esetben a központ területén széttagoltan diszlokáló szervezetek, raktárak és intézetek, javító-műhelyek és üzemek bemenetei és kimenetei szintén decentralizáltak.

E struktúra kétségtelen előnye, hogy az adott biztosítási, ellátási ágazat erőforrásai összefogottak, lehetséges a szabad manőver az *ágazat szervei között*. Kétségtelen hátránya, hogy külön szervezet szükséges a szállítás, híradás, vezetés, biztosítás összehangolására; az erőforrások komplex, ágazatok közötti alkalmazása csorbát szenved.

Az MN béke hadtápjának szervezeti rendje ilyen ágazati szervezet – az ún. ellátó és egyéb központok, főigazgatóságok stb. szervezetten magukba foglalják a központ hadtáp ágazati elemeit. Ezt a felépítést a következő séma fejezi ki.

lek, az állam (koalíció) politikája és elsősorban a várható háború, a hadviseelés jellege, a hadsereg sajátos felépítése határozza meg.

A hadtápbiztosítási rendszer konkrét felépítését jelentősen befolyásolják olyan tényezők mint:

- az adott ország jellemző méretei, területe, lakossága, fegyveres erői létszáma és haderőnevei;

- az adott ország földrajzi fekvése, szerepe a koalíción belül, a határos államok politikai berendezése (a hadtápbiztosítási rendszer szempontjából igen jelentős, hogy a várható hadszíntér, működési terület milyen távolságra van a gazdaság központi körzeteitől);

- a haditechnikai színvonal - visszavezetve az ország ipari - gazdasági lehetőségeire.

E rendszer hordozója, megvalósítója a *fegyveres erők hadtápj*a, mely (szovjet irodalom szerint) a fegyveres erők állományába tartozó speciális hadtápmagasabbegységek, -egységek, -alegységek és intézetek összessége, a meghatározott anyagi készletekkel együtt. (5)

Ennek a rendszernek a „bemenete”, kapuja, egyszersmind csúcsa, legfelsőbb szerve nyilván a hadászati hadtáp. Hangsúlyozzuk - nem a hadászati hadtáp vezetéséről, mint a katonai vezetés szerves részéről, hanem az erőforrások egy csoportjáról, a népgazdasághoz legközelebb álló csoportjáról van szó.

Mi az elvi választóvonal a hadigazdaság és a hadtáp között?

A hadigazdaság a termelés, a fegyveres erők hadtáp rendszere pedig a szervezett fogyasztás fő szférájában működik. Ilyen értelemben a hadászati hadtáp a fegyveres erők szervezett fogyasztásának első fázisa, az elosztás kezdete. Ezért erre az elosztási tevékenységre nem a gazdaságra, hanem a fegyveres küzdelemre jellemző törvényszerűségek hatnak, a fegyveres küzdelem körülményei determinálják. Ezért a hadászati hadtáp nem gazdasági, hanem hadművezetési kategória, így vezetésére nem a gazdasági, hanem a katonai vezetés elvei hatnak. Az adott gazdaság - hadigazdaság - és a fegyveres erők hadtápbiztosítási rendszere között ugyanakkor szerves összefüggés és kapcsolat van:

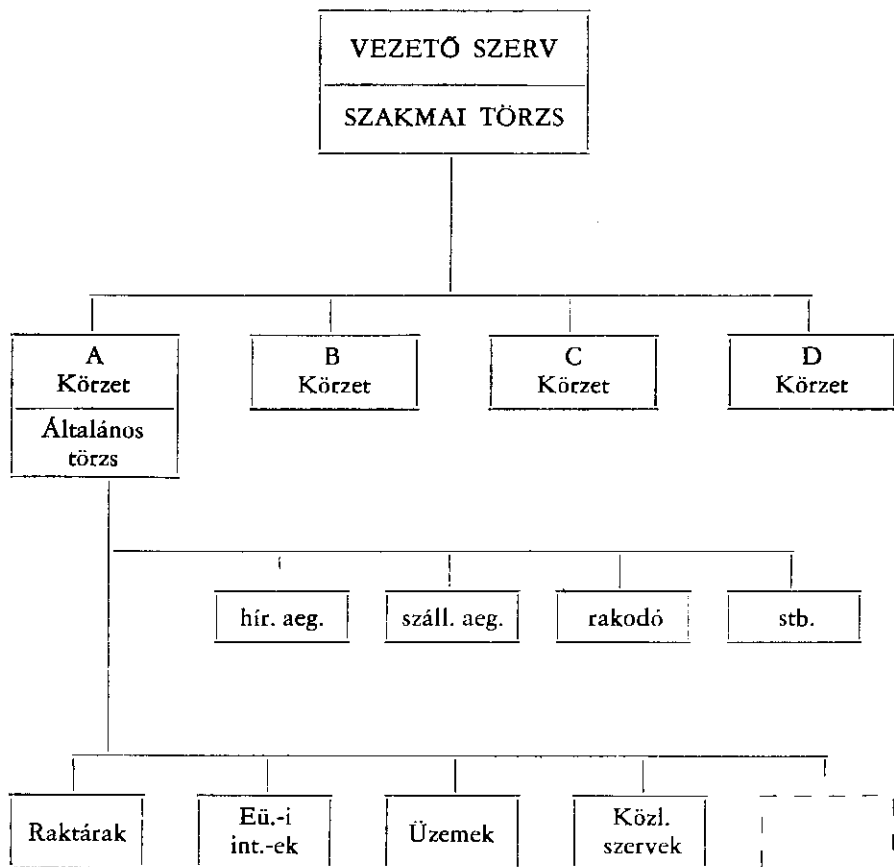
- a hadtáprendszer részére a népgazdaság biztosítja, állítja elő a szükséges készleteket, igény szerint - a lehetőségekkel összehangolt minőségben, mennyiségben és helyen;

- a népgazdaság egyes szervei, üzemei, intézményei - például vasúti szervei, postaszolgálat, egészségügyi hálózata - közvetlen értelemben részt vesznek a haderő egyes elemeinek biztosításában;

- a hadsereg egyes csapatai és szervei - nem csupán békeidőben - kapott feladatoknak megfelelően részt vesznek a népgazdaság, a lakosság, a közigazgatás érdekeit szolgáló különböző, főleg helyreállítási munkákban;

- a fegyveres küzdelemre való felkészüléskor, de a háború során is a népgazdaság szervezete közvetlen honvédelmi célú tartalékok készletezését hajtja végre, a készleteket közvetlenül a felhasználó szférába adja ki.

Ezek után kísérleljük meghatározni - a Magyar Néphadseregre adaptálható módon - a hadászati hadtáp fogalmát, tartalmát. Nehéz vállalkozás - ezért valóban csak a kísérlet színvonalán fogalmazhatunk:

* az őrzésvédelem feladatát a területvédelmi szervek látják el.

A területi jellegű szervezet alkalmasabban kapcsolható más rendszerekhez, nevezetesen a béke anyagi-technikai biztosítási rendszerhez; a háterszágvédelmi rendszerhez; más területi rendszerekhez stb. Lehetőség nyílik az egyes körzetek differenciált sűrűségű szervezésére, a hadászati, hadszintér, katonaföldrajzi tényezőktől függően. Ebben az esetben az ún. ellátó és egyéb központok a központ hadtáp vezetőszerző törzsévé alakulnak át – ágazati irányító szerepük alkalmazkodik a háborús követelményekhez.

Természetesen mindkét rendszer kidolgozása csak alapos és komoly rendszerelemzés következménye lehet. Rövid gondolat-felvetésem végén csupán egy következtetést lehet újólág és röviden megfogalmazni:

Az MN legfelsőbb szintű hadtápa optimális irányítási-szervezési rendszerének végleges kialakítása indokolt, a hadászati hadtáp hazai sajátos gondjaival való foglalkozás reális probléma.

Jegyzet:

(1) Hadászat (szerkesztette Szokolovszkij) – Zrínyi 1964. 22. old.

(2) Bartyemjev: A gazdaság, a háterszág és a front a korszerű háborúban. HM kiadás 1974.

(3) Szuharjev: A szállítás szerepe a korszerű háborúban. Zarubesznoj Vojennaja Obozszenyje 73/4, 3–9. oldal oroszul.

(5) A fogalom különböző, de azonos értelmű meghatározásai találhatók: „Nagy Szovjet Enciklopédia” 41. kötet 61. oldal; „Logovszkij: A hadászati hadtápról”, Vojennaja Műszl. 1955. 9. sz. 41. oldal, oroszul.

(6) Ellentétben a közfelfogással a központ hadtáp – főleg napjainkban – mozgékony elemekkel is rendelkezik. A Nagy Honvédő Háború alatt már a „hadászati tagozat állományában (a stacionáris szerveken kívül) nagy mozgékonságú magasabbegységeket, egységeket és intézeteket kellett megalakítani”. (Kunotkin: A fegyveres erők hadtápjá a múltban és jövőben. Vojennaja Műszl 1973. évi 12. sz. 36–47. oldal, 1974. évi 1. szám 12–23. oldal.) Hasonlóképpen célszerűnek minősíti a központ hadtáp egyes elemcinek mobilitását az EFEF 011. parancsa a magyar kiadás 10. oldalán.

(4) A biztosítás *biztonsága* szempontjából kétség kívül a legoptimálisabb az egyszakaszos, illetve kevészakaszos biztosítási rendszer. A korszerű anyagi-technikai biztosítási mechanizmus szervezésénél a szakaszok számának csökkentésére kell törekedni. A szárazföldi csapatok biztosítási rendszerében a megnövekedett tér (mélység) és idő (ütem) követeli a többszakaszosságot. Az egyszakaszos ellátás megvalósítható:

- békében;
- háborúban a központ hadtáp területén, a forrásokhoz közel;
- határmenti bázisok közelében;
- nem elvonuló csapatoknál;
- közbeeső hadszíntérkészletekből;
- átvonuló szövetséges csapatok esetében;
- a hadászati hadtáp kiterjedése esetén.

(7) „Békeidőben a ... központ hadtápot olyan állapotban kell tartani, mely biztosítja a nemzeti seregtestek és magasabbegységek harctevékenységét a fő hadtáperők településéig, a hadtáp magasabbegységek, egységek és intézetek gyors mozgósítását és települését, valamint az előírt méretű anyagi eszközkészletek létrehozását” 011.